RAAD VAN STATE
afdeling Wetgeving

advies 67.224/1
van 16 april 2020

over

een ontwerp van volmachtbesluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering nr. 2020/010 ‘betreffende een gedelegeerde opdracht aan de nv Gewestelijke Investeringsmaatschappij voor Brussel (GIMB) voor de toekenning van kredieten aan bepaalde ondernemingen in de horecasector of voor de toelevering ervan vanwege de COVID-19- gezondheidscrisis’

CONSEIL D’ÉTAT
section de législation

avis 67.224/1
du 16 avril 2020

sur

un projet d’arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale de pouvoirs spéciaux n°2020/010 ‘concernant une mission déléguée à la S.A. Société Régionale d’Investissement de Bruxelles (SRIB) d’octroi de crédits à certaines entreprises du secteur de l’Horeca ou fournissant celui-ci en raison de la crise sanitaire engendrée par le 'Covid-19'’

‡LW-CBEUJAHEB-GHCCEVT‡

Op 8 april 2020 is de Raad van State, afdeling Wetgeving, door de Minister van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met klimaattransitie, leefmilieu, energie en participatieve democratie verzocht binnen een termijn van vijf werkdagen een advies te verstrekken over een ontwerp van volmachtbesluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering nr. 2020/010 'betreffende een gedelegeerde opdracht aan de nv Gewestelijke Investeringsmaatschappij voor Brussel (GIMB) voor de toekenning van kredieten aan bepaalde ondernemingen in de horecasector of voor de toelevering ervan vanwege de COVID-19-gezondheidscrisis'.

Het ontwerp is door de eerste kamer onderzocht op 14 april 2020. De kamer was samengesteld uit Marnix VAN DAMME, kamervoorzitter, Wilfried VAN VAERENBERGH en Chantal BAMPS, staatsraden, Michel TISON en Johan PUT, assessoren, en Wim GEURTS, griffier.

Het verslag is uitgebracht door Tim CORTHAUT, auditeur.

De overeenstemming tussen de Franse en de Nederlandse tekst van het advies is nagezien onder toezicht van Marnix VAN DAMME, kamervoorzitter.

Het advies, waarvan de tekst hierna volgt, is gegeven op 16 april 2020.

*

Le 8 avril 2020, le Conseil d'État, section de législation, a été invité par le Ministre du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé de la Transition climatique, de l'Environnement, de l'Énergie et de la Démocratie participative à communiquer un avis, dans un délai de cinq jours ouvrables, sur un projet d'arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale de pouvoirs spéciaux n°2020/010 'concernant une mission déléguée à la S.A. Société Régionale d'Investissement de Bruxelles (SRIB) d'octroi de crédits à certaines entreprises du secteur de l'Horeca ou fournissant celui-ci en raison de la crise sanitaire engendrée par le 'Covid-19''.

Le projet a été examiné par la première chambre le 14 avril 2020. La chambre était composée de Marnix VAN DAMME, président de chambre, Wilfried VAN VAERENBERGH et Chantal BAMPS, conseillers d'État, Michel TISON et Johan PUT, assesseurs, et Wim GEURTS, greffier.

Le rapport a été présenté par Tim CORTHAUT, auditeur.

La concordance entre la version française et la version néerlandaise de l'avis a été vérifiée sous le contrôle de Marnix VAN DAMME, président de chambre.

L'avis, dont le texte suit, a été donné le 16 avril 2020.

*

‡LW-CBEUJAHEB-GHCCEVT‡

1. Volgens artikel 84, § 1, eerste lid, 3°, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, moeten in de adviesaanvraag de redenen worden opgegeven tot staving van het spoedeisende karakter ervan.

In het onderhavige geval wordt het verzoek om spoedbehandeling in de adviesaanvraag gemotiveerd

> "par le risque d'effondrement du secteur Horeca immédiatement touché, indirectement et directement, par les diverses mesures de confinement ordonnées graduellement par l'autorité fédérale depuis le 10 mars 2020 et ayant pour effet la réduction tout aussi immédiate de ses activités;
> Considérant le caractère vital du secteur Horeca à Bruxelles tant pour la consommation par la population que pour le maintien de l'emploi local, occupé en outre par de nombreux travailleurs peu qualifiés ou d'indépendants dont le niveau de revenus risque d'être fortement et durablement impacté, ainsi que par son apport au rayonnement touristique de la Région bruxelloise également centre d'affaires et siège de l'Union européenne et de nombreuses organisations internationales; que ce secteur a déjà été très fortement éprouvé par les suites des attentats du 22 mars 2016;
> Considérant que les premiers états de cessation de paiement sont d'ores et déjà constatés dans le secteur;
> Considérant que, d'une part, le soutien à apporter aux TPE (très petites entreprises) du secteur Horeca passe notamment par l'octroi de facilités de trésorerie à leurs fournisseurs de denrées et que, d'autre part, les entreprises ou groupements d'établissements employant 50 personnes en ETP et plus semblent tout particulièrement touchés;
> Une période de consultation de 30 jours ouvrables pourrait malheureusement mettre en péril l'objectif du projet d'arrêté, car un nombre important de bénéficiaires directs et indirects visés par la mission déléguée ne survivrait pas à 25 jours ouvrables supplémentaires".

In artikel 84, § 1, tweede lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, wordt voorgeschreven dat, wanneer met toepassing van artikel 84, § 1, eerste lid, 3°, van die wetten, om een spoedbehandeling van een adviesaanvraag over een ontwerp van reglementair besluit wordt verzocht, de motivering van het spoedeisende karakter, die in de adviesaanvraag wordt opgegeven, in de aanhef van het besluit wordt overgenomen. Dit is niet gebeurd in de aanhef van het voorliggende ontwerp zodat deze laatste nog dienovereenkomstig zal moeten worden aangevuld.

*

2. Met toepassing van artikel 84, § 3, eerste lid, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, heeft de afdeling Wetgeving zich moeten beperken tot het onderzoek van de bevoegdheid van de steller van de handeling, van de rechtsgrond, alsmede van de vraag of aan de te vervullen vormvereisten is voldaan.

*

‡LW-CBEUJAHEB-GHCCEVT‡

STREKKING EN RECHTSGROND VAN HET ONTWERP

3. Het om advies voorgelegde ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering strekt tot het instellen van een kredietfaciliteit voor horecaondernemingen met vijftig of meer werknemers en voor leveranciers van in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gevestigde horecaondernemingen (ongeacht hun grootte) die aan die horecaondernemingen betalingsuitstel hebben toegekend. De kredieten worden verstrekt door de Gewestelijk Investeringsmaatschappij Brussel (GIMB) die daar zelf voor wordt vergoed vanuit de gewestbegroting.

4. De ontworpen regeling kan worden geacht rechtsgrond te vinden in artikel 2, § 1, van de ordonnantie van 19 maart 2020 'om bijzondere machten toe te kennen aan de Brusselse Hoofdstedelijke Regering in het kader van de gezondheidscrisis Covid-19'.

De voornoemde bepaling van de ordonnantie van 19 maart 2020 volstaat als rechtsgrond voor de ontworpen regeling. Er dient daarvoor bijkomend geen beroep te worden gedaan op de ordonnantie- en wetsbepalingen waaraan wordt gerefereerd in het derde tot het vijfde lid van de aanhef van het ontwerp.[1]

5. Gelet op artikel 4 van de ordonnantie van 19 maart 2020 moet het te nemen besluit worden "bevestigd" (lees: bekrachtigd) "binnen een termijn van zes maanden die ingaat aan het einde van de periode van de bijzondere machten die door deze ordonnantie worden georganiseerd", bij gebreke waarvan het besluit wordt "verondersteld nooit effecten te hebben gesorteerd".

BEVOEGDHEID

6. In artikel 6, eerste lid, van het ontwerp, wordt voorzien in twee categorieën lening die door de Gewestelijke Investeringsmaatschappij Brussel (GIMB) of een van haar dochterondernemingen kunnen worden toegekend aan, eensdeels, horecabedrijven die ten minste vijftig personen in voltijdse equivalenten tewerkstellen op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en, anderdeels, leveranciers van de horecasector "om hen in staat te stellen een betalingstermijn aan te bieden aan inrichtingen van de horecasector" (artikel 6, eerste lid, 1°, van het ontwerp). Zoals de ontworpen bepaling is geredigeerd, valt niet uit te sluiten dat ook leveranciers voor de betrokken lening in aanmerking komen zonder dat zij zijn gevestigd op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Aan de gemachtigde werd gevraagd of de aldus ontworpen regeling kan worden ingepast in de bevoegdheidsrechtelijke regels ermee rekening houdend dat het ontwerp zich, wat de betrokken leningen betreft, kan uitstrekken tot leveranciers die buiten het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn gevestigd. De gemachtigde beantwoordde deze vraag als volgt:

> "Uit rechtspraak van het Arbitragehof / Grondwettelijk Hof blijkt dat gewestelijke regelgeving een relevant aanknopingspunt moet bevatten om een bepaalde aangelegenheid in de territoriale bevoegdheidssfeer van het gewest te brengen.

[1] Zie in dat verband ook de *sub* 11 geformuleerde opmerking.

‡LW-CBEUJAHEB-GHCCEVT‡

Het is in het kader van steunmaatregelen inderdaad de gewoonte om de vestiging te gebruiken als aanknopingspunt. Het is echter niet altijd de maatschappelijke zetel, maar vaak ook (meestal zelfs) de exploitatiezetels / vestigingseenheden die gebruikt worden. Ook in andere steunmaatregelen kan het dus voorvallen dat eenzelfde onderneming binnen de bevoegdheidssfeer van meerdere gewesten valt, bijvoorbeeld omdat ze vestigingen heeft in meerdere gewesten.

De doelstelling van het ontwerpbesluit is om de economische schade ten gevolge van de gezondheidscrisis bij de horecasector van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te beperken. De horecasector is namelijk van vitaal belang voor het Gewest, zowel voor de consumptie als voor de lokale werkgelegenheid. Het spreekt voor zich dat de horeca ondernemingen die gevestigd zijn in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest niet enkel bevoorraad worden door leveranciers die eveneens in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn gevestigd.

Het aanknopingspunt in de huidige regeling is dus dat de leveranciers klanten hebben in het BHG en er wordt bovendien vereist dat ze aantonen dat de lening ten goede komt van cashflowfaciliteiten voor de Brusselse klanten (art. 6, eerste lid, 1°, van het ontwerpbesluit).

Een bestaand voorbeeld kan gevonden worden in het besluit van de Vlaamse Regering van 19 juli 2013 tot toekenning van strategische transformatiesteun aan ondernemingen in het Vlaamse Gewest, meer bepaald in artikel 4/1, tweede lid:

> 'Om voor steun in aanmerking te komen moet de onderneming over een exploitatiezetel in het Vlaamse Gewest beschikken of zich ertoe verbinden in het Vlaamse Gewest een exploitatiezetel te vestigen. De minister kan een uitzondering toestaan.'

De Raad van State heeft over deze toevoeging geen opmerking geformuleerd (www.raadvst-consetat.be/dbx/adviezen/58662.pdf)."

Het door de gemachtigde weergegeven aanknopingspunt dat zou moeten verantwoorden dat de ontworpen regeling, wat betreft de toekenning van leningen aan leveranciers die niet op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn gevestigd, wel degelijk binnen de territoriale bevoegheidssfeer van dat gewest valt te situeren, bestaat erin dat erop wordt gewezen dat de betrokken leveranciers onder hun klanten horecabedrijven tellen die op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn gevestigd aan dewelke zij cashflowfaciliteiten hebben toegekend teneinde de economische gevolgen van de gezondheidscrisis Covid-19 te helpen temperen.

Het is de vraag of het aldus geschetste aanknopingspunt volstaat om ermee te kunnen verantwoorden dat de door de Brusselse Hoofdstedelijke Regering ontworpen maatregelen mede gevolgen zullen kunnen hebben voor ondernemingen die op het grondgebied van een ander gewest zijn gevestigd, temeer daar deze ondernemingen veeleer slechts een onrechtstreeks verband zullen vertonen met de economische steunverlening in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest doordat zij cashflowfaciliteiten hebben toegekend aan inrichtingen van de horecasector en zij uiteraard vrij over de door de GIBM of haar dochteronderneming uitgeleende bedragen zullen kunnen beschikken zonder dat daarbij zelfs maar enig verband hoeft te bestaan

‡LW-CBEUJAHEB-GHCCEVT‡

met de economie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.[2] Bovendien betreft het ondernemingen die mogelijkerwijze voor gelijkaardige steunmaatregelen vanwege het gewest op wiens grondgebied zij zijn gevestigd in aanmerking kunnen komen, zodat de bijkomende vraag rijst of in dat geval niet het best zou worden geopteerd voor afspraken en nadere samenwerking met de andere gewesten op dat vlak.

Tenzij het bestaan van een meer relevant aanknopingspunt zou kunnen worden aangetoond, lijkt de in artikel 6, eerste lid, 1°, bedoelde regeling inzake de toekenning van een lening aan leveranciers, op gespannen voet te staan met de territoriale bevoegdheidsverdelende regels. De stellers van het ontwerp zouden daarom kunnen overwegen om, in plaats van een gedeelte van de ontworpen steunregeling op een onrechtstreekse wijze, via de leveranciers van de horecabedrijven, tot stand te brengen, te opteren voor een meer uitgewerkte rechtstreekse steun aan de horecasector in de zin van artikel 6, eerste lid, 2°, van het ontwerp.

VORMVEREISTEN

7. Het ontwerp strekt ertoe om twee categorieën steunregeling in te voeren.

7.1. De eerste steunregeling bestaat uit het toekennen van een vergoeding van 300.000 euro voor de openbare dienst waarmee de GIMB wordt belast, namelijk het beheer van het kredietprogramma voor de horecasector. Om de aanmelding bij de Europese Commissie te vermijden wordt wat dat betreft geen beroep gedaan op de nieuwe regeling inzake steun in het kader van de Covid-19 pandemie van de Europese Commissie,[3] doch wel op de al bestaande *de minimis* regeling voor diensten van algemeen economisch belang in verordening (EU) nr. 360/2012 (artikel 1, vierde lid, van het ontwerp).[4]

De gemachtigde verstrekte in dat verband de volgende toelichting:

> "Er wordt voor de werkingssubsidie van 300.000 euro aan de GIMB geen beroep gedaan op de tijdelijke kaderregeling. Aangezien het bedrag kleiner is dan het plafond van 500.000 euro bepaald in verordening nr. 360/2012, is het gemakkelijker en sneller om van die mogelijkheid gebruik te maken. De tijdelijke kaderregeling vereist namelijk een voorafgaande notificatie en een bekendmaking van elke individuele steun, hetgeen de toepassing ervan complexer maakt".

---

[2] Het door de gemachtigde aangehaalde voorbeeld van het besluit van de Vlaamse Regering van 19 juli 2013 lijkt *in casu* niet dienstig aangezien ook in dat besluit werd uitgegaan van het bestaan of minstens het vooruitzicht van een exploitatiezetel in het gewest dat de steun verleende.

[3] Mededeling van de Europese Commissie van 19 maart 2020, Tijdelijke kaderregeling inzake staatssteun ter ondersteuning van de economie vanwege de huidige COVID-19 uitbraak, C(2020) 1863 final (*Pb*. 2020 C91I/I), zoals gewijzigd bij mededeling (C(2020) 2215) van 3 april 2020 (*Pb*. 2020 C112/I/1). Voor de (niet-officiële) Engelstalige geconsolideerde versie, zie https://ec.europa.eu/competition/state_aid/what_is_new/TF_consolidated_version_as_amended_3_april_2020.pdf.

[4] Verordening (EU) nr. 360/2012 van de Commissie van 25 april 2012 'betreffende de toepassing van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op de-minimissteun verleend aan diensten van algemeen economisch belang verrichtende ondernemingen', waarvan de toepasselijkheid werd verlengd tot 31 december 2020 bij Verordening (EU) 2018/1923 van de Commissie van 7 december 2018 'tot wijziging van Verordening (EU) nr. 360/2012 wat de toepassingsperiode ervan betreft'.

‡LW-CBEUJAHEB-GHCCEVT‡

Met dit uitgangspunt kan worden ingestemd. Vereist is wel dat de drempelwaarde van 500.000 euro over een periode van drie belastingjaren wordt gerespecteerd. Bijgevolg is aan de gemachtigde gevraagd om te bevestigen dat aan de GIMB de voorbije jaren geen andere opdrachten werden gegeven die eveneens voor een vergoeding in aanmerking komen. De gemachtigde beantwoordde deze vraag als volgt:

> "In het kader van de verordening 360/2012 is de gedelegeerde opdracht de dienst van algemeen economisch belang en het bedrag van 300.000 euro de compensatie ervan.
>
> De GIMB heeft inderdaad in de afgelopen drie belastingjaren geen steun ontvangen het kader van de verordening 360/2012. Andere subsidies aan de GIMB, voor andere opdrachten, werden verleend op grond van het besluit van de Commissie van 20 december 2011 betreffende de toepassing van artikel 106, lid 2, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op staatssteun in de vorm van compensatie voor de openbare dienst, verleend aan bepaalde met het beheer van diensten van algemeen economisch belang belaste ondernemingen (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/ALL/?uri=CELEX%3A32012D0021).
>
> Met die andere subsidies in het kader van het besluit van de Commissie van 20 december 2011 hoeft hier geen rekening […] gehouden te worden (artikel 2, paragrafen 6 tot 8, van de verordening 360/2012)".

In tegenstelling tot wat de gemachtigde voorhoudt kunnen die andere subsidies in het kader van artikel 2, leden 6 tot 8, van verordening 360/2012 niet zomaar worden genegeerd. De betrokken bepalingen luiden als volgt:

> "6. De-minimissteun op grond van deze verordening wordt niet gecumuleerd met staatssteun ten behoeve van dezelfde in aanmerking komende kosten indien die cumulering ertoe zou leiden dat een steunintensiteit hoger uitkomt dan de intensiteit die in de specifieke omstandigheden van elke zaak door een groepsvrijstellingsverordening of een besluit van de Commissie is vastgesteld.
>
> 7. De-minimissteun op grond van deze verordening mag worden gecumuleerd met de-minimissteun op grond van andere de-minimisverordeningen tot het in lid 2 vastgestelde plafond.
>
> 8. De-minimissteun op grond van de onderhavige verordening wordt niet gecumuleerd met compensaties voor dezelfde dienst van algemeen economisch belang, ongeacht of deze staatssteun vormt of niet".

Besluit 2012/21/EU[5] behoort niet tot de "andere de-minimisverordeningen" zodat een beroep op artikel 2, lid 7, van verordening 360/2012 niet mogelijk lijkt.

Wat artikel 2, leden 6 en 8, van verordening 360/2012 betreft, zal er over moeten worden gewaakt dat werkelijke afzonderlijke kosten worden vergoed en dat er geen dubbeltellingen gebeuren. Dit vereist het houden van een strikte boekhouding. Het voorliggende ontwerp voorziet immers slechts in een forfaitaire vergoeding van de GIMB. Niets vereist bijvoorbeeld dat de GIMB, met het oog op het verlenen van de dienst, bijkomende personeelsleden aanwerft, als de bijkomende werklast met de hulp van de bestaande

[5] Besluit 2012/21/EU van de Commissie van 20 december 2011 'betreffende de toepassing van artikel 106, lid 2, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op staatssteun in de vorm van compensatie voor de openbare dienst, verleend aan bepaalde met het beheer van diensten van algemeen economisch belang belaste ondernemingen'.

‡LW-CBEUJAHEB-GHCCEVT‡

personeelsleden kan worden opgevangen. Indien die personeelsleden echter al werden betaald met een subsidie op basis van het besluit 2012/21/EU dreigt niettemin een probleem bij toepassing van artikel 2, leden 6 en 8, van verordening 360/2012.

Het staat bijgevolg aan de stellers van het ontwerp om in een effectieve boekhoudkundige scheiding te voorzien. Indien dit niet lukt, zal het ontwerp ofwel moeten worden ingepast in de vrijstellingsregeling van besluit 2012/21/EU – wat dan gepaard zal moeten gaan met een veel transparantere verantwoording van de in aanmerking komende kosten – ofwel alsnog moeten worden aangemeld bij de Europese Commissie.

7.2. De tweede steunregeling heeft betrekking op het verlenen van kredietfaciliteiten aan de horecasector. Voor die steunmaatregel wordt in artikel 7, eerste lid, van het ontwerp, een beroep gedaan op de algemene *de minimis*verordening.[6]

De gemachtigde verantwoordde deze keuze als volgt:

> "Er wordt voor de steun van de GIMB aan de ondernemingen geen beroep gedaan op de tijdelijke kaderregeling. Artikel 7 van het ontwerpbesluit bepaalt dat die steun valt onder de verordening (EU) nr. 1407/2013 van de Commissie van 18 december 2013 betreffende de toepassing van de artikelen 107 en 108 van het verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op de-minimissteun.
>
> Aangezien het bruto-subsidie-equivalent kleiner is dan het plafond van 200.000 euro bepaald in verordening nr. 1407/2013, is het gemakkelijker en sneller om van die mogelijkheid gebruik te maken. De tijdelijke kaderregeling vereist namelijk een voorafgaande notificatie en een bekendmaking van elke individuele steun, hetgeen de toepassing ervan complexer maakt".

Opnieuw is het noodzakelijk om erover te waken dat de voorwaarden voor de toekenning van *de minimis* steun in de vorm van een lening[7] effectief zijn vervuld. De gemachtigde gaf daaromtrent de volgende bijkomende toelichting:

> "Overeenkomstig artikel 7, tweede lid, van het ontwerpbesluit moet de begunstigde alle de minimissteun aangeven die ze ontvangen heeft, zoals de eerste paragraaf van artikel 6 van de verordening toestaat. Indien het toekennen van de lening tot gevolg zou hebben dat het plafond wordt overschreden, kan ze niet toegekend worden.
>
> Aangezien het een verordening betreft met rechtstreekse werking, lijkt het niet nodig om alle bepalingen ervan te hernemen in het ontwerpbesluit. Er wordt duidelijk bepaald dat de leningen worden toegekend onder de voorwaarden bedoeld in de verordening. Enkel daar waar de verordening een keuze laat aan de lidstaten (zoals de keuze tussen de voorafgaande verklaring van de begunstigde en het centraal register in artikel 6 – in België bestaat geen centraal register), bevat het ontwerpbesluit uitdrukkelijke bepalingen".

Hiermee kan worden ingestemd.

[6] Verordening (EU) nr. 1407/2013 van de Commissie van 18 december 2013 'betreffende de toepassing van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op de-minimissteun'.

[7] Zie in het bijzonder artikel 4, lid 3, van verordening (EU) nr. 1407/2013.

‡LW-CBEUJAHEB-GHCCEVT‡

ONDERZOEK VAN DE TEKST

Aanhef

8. De aanhef van het ontwerp wordt logischerwijze voorafgegaan door de vermelding van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering; dat ook melding wordt gemaakt van het ondernemingsnummer van de GIBM berust allicht op een materiële vergissing. De betrokken vermelding moet dan ook worden weggelaten.

9. In het eerste lid van de aanhef van het ontwerp wordt verwezen naar "artikel 106, § 2, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie". Er valt niet goed in te zien op welke wijze die bepaling de ontworpen regeling tot rechtsgrond zou kunnen strekken, noch waarom een verwijzing naar die verdragsbepaling noodzakelijk zou zijn. Het eerste lid van de aanhef wordt derhalve het best geschrapt.

10. Men passe de redactie van het tweede lid van de aanhef – dat het eerste lid moet worden – aan als volgt:

"Gelet op de ordonnantie van 19 maart 2020 om bijzondere machten toe te kennen aan de Brusselse Hoofdstedelijke Regering in het kader van de gezondheidscrisis Covid-19, artikel 2, § 1;".

11. Er werd in dit advies *sub* 4 al op gewezen dat de ordonnantie- en wetsbepalingen waaraan wordt gerefereerd in het derde tot het vijfde lid van de aanhef van het ontwerp, zoals het om advies is voorgelegd, geen rechtsgrond bieden voor de ontworpen regeling. De betrokken leden moeten bijgevolg uit de aanhef worden weggelaten.

Indien het, zoals door de gemachtigde werd meegedeeld, de bedoeling zou zijn om sommige van de betrokken bepalingen in herinnering te brengen als zijnde van toepassing op de ontworpen maatregelen of om sommige van die bepalingen van toepassing te maken op de ontworpen maatregelen, dient die bedoeling in de tekst van het ontworpen besluit tot uitdrukking te worden gebracht. Het opnemen van een aantal verwijzingen in de aanhef van het ontwerp volstaat daartoe niet. Er is integendeel vereist dat de betrokken bepalingen worden ingevoegd in de tekst van het ontwerp en uitdrukkelijk toepasselijk worden verklaard. Indien het gaat om bepalingen die bij stilzwijgen van het ontwerp ook toepassing zouden vinden, kunnen de stellers van het ontwerp ter wille van de duidelijkheid naar die bepalingen verwijzen met gebruikmaking van de formulering "Overeenkomstig artikel …".[8]

[8] Daarbij zullen de stellers van het ontwerp wel voldoende oog moeten hebben voor het verschil tussen de betrokken steunregelingen. Zo lijken de bepalingen van de organieke ordonnantie van 23 februari 2006 'houdende de bepalingen die van toepassing zijn op de begroting, de boekhouding en de controle' zinvol te kunnen worden toegepast met betrekking tot de steun aan de GIMB, maar – bij gebrek aan subsidies – niet op de steun aan de horeca.

‡LW-CBEUJAHEB-GHCCEVT‡

12. In de mate van het inwinnen van bepaalde verplichte adviezen werd afgezien en daarvoor een beroep wordt gedaan op het bepaalde in artikel 2, § 4, van de ordonnantie van 19 maart 2020, wordt daarvan het best melding gemaakt in de aanhef van het ontwerp. Daartoe volstaat het om een of meer overwegingen in die zin op te nemen.[9]

Voor het niet-vervullen van de gelijkekansentest kan, gelet op de spoedeisendheid, ook een beroep worden gedaan op artikel 2, § 3, 5°, van de ordonnantie van 4 oktober 2018 'tot invoering van de gelijkekansentest' dat ontwerpen waarvoor het advies van de Raad van State wordt gevraagd op basis van artikel 84, § 1, eerste lid, 3°, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, vrijstelt van de test. Het verdient dan eveneens aanbeveling om daarvan melding te maken in de aanhef van het ontwerp.

13. Om de *sub* 1 vermelde reden moet de aanhef van het ontwerp nog worden aangevuld met de in de adviesaanvraag weergegeven motieven van het spoedeisende karakter van de adviesaanvraag.

Artikel 3

14. Artikel 3 van het ontwerp luidt:

> "De Regering en de GIMB sluiten een overeenkomst waarin de aanvullende regels voor de uitvoering van dit besluit worden vastgelegd. De overeenkomst regelt onder meer de betalingsmodaliteiten en het gebruik van de krachtens de artikelen 1 en 2 toegekende bedragen".

In artikel 5, tweede lid, van het ontwerp, wordt vermeld dat de betrokken overeenkomst tevens "de terugbetalingsmodaliteiten" vastlegt.

Er werd door de gemachtigde een exemplaar van de betrokken overeenkomst aan de Raad van State, afdeling Wetgeving, toegezonden. Daaruit blijkt dat de overeenkomst niet beperkt blijft tot het maken van bepaalde interne afspraken tussen de Brusselse Hoofdstedelijke Regering en de GIMB, maar dat deze bijvoorbeeld ook bijkomende selectiecriteria en andere belangrijke aangelegenheden met betrekking tot de tenuitvoerlegging van de ontworpen regeling betreft.

Uit de vaste adviespraktijk van de Raad van State[10] blijkt dat regelgeving via het contractuele procedé problematisch is indien door middel van dergelijke overeenkomsten

[9] Zo wordt er in de brief met de adviesaanvraag melding van gemaakt dat niet het advies van de inspectie van Financiën werd ingewonnen en dat daartoe een beroep is gedaan op artikel 2, § 4, van de ordonnantie van 19 maart 2020.

[10] Zie bv. adv.RvS 62.477/1 van 19 februari 2018 over een voorontwerp van decreet van de Vlaamse Gemeenschap 'betreffende de overname van de sectoren psychiatrische verzorgingstehuizen, initiatieven van beschut wonen, revalidatieovereenkomsten, revalidatieziekenhuizen en multidisciplinaire begeleidingsequipes voor palliatieve verzorging', punt 22.2. Voor meer voorbeelden, zie T. CORTHAUT, J. RIEMSLAGH, F. VANNESTE en J. VAN NIEUWENHOVE, 'Behoorlijke wetgeving in de adviespraktijk van de afdeling Wetgeving van de Raad van State (2017 en 2018)', *Tijdschrift voor Wetgeving*, 2019, (82) 97, nr. 47.

‡LW-CBEUJAHEB-GHCCEVT‡

verordenende bevoegdheid wordt uitgeoefend ten aanzien van derden. De betrokken aangelegenheden dienen bijgevolg in het ontwerp zelf te worden geregeld.

Artikel 5

15. Het bepaalde in artikel 5, eerste lid, van het ontwerp, heeft betrekking op de terugbetaling van de fondsen door de GIMB aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Aan de gemachtigde werd gevraagd of op het vlak van de terugbetaling niet in een termijnregeling moet worden voorzien. De gemachtigde beantwoordde deze vraag als volgt:

> "Deze bepaling legt de nadere regels – en meer bepaald [het] moment – van deze terugbetaling niet vast, maar verwijst in zijn tweede lid naar de overeenkomst. De ontwerpovereenkomst zou in dit opzicht aangevuld kunnen worden, aangezien ze zich op dit moment beperkt tot 4 jaarlijkse termijnen voor de terugbetaling (art. 6) en het einde van de overeenkomst (art. 8) lijkt inderdaad wat kort (31 december 2026).
>
> De kalender van de gedelegeerde opdracht zou als volgt kunnen zijn:
>
> - Uiterste toekenningsdatum voor de lening: 30 april 2021.
> - Terugbetaling aan het Gewest van de gerecupereerde bedragen in schrijven, op de manier beschreven in de overeenkomst.
> - Einde van de opdracht (en dus van overeenkomst, art. 8): bij het afsluiten van de laatste terugbetaling of op een datum die zal worden bepaald in een besluit van de Regering.
> - Geen hergebruik van de kredieten door middel van opeenvolgende leningen".

De door de gemachtigde vermelde elementen van de beoogde termijnregeling zouden, om de *sub* 14 weergegeven reden, in essentie in de tekst van het ontwerp moeten worden opgenomen, veeleer dan dat ervan uitsluitend in de overeenkomst, bedoeld in artikel 3 van het ontwerp, melding zou worden gemaakt.

Artikel 6

16. Luidens de inleidende zin van artikel 6, eerste lid, van het ontwerp, worden de betrokken leningen toegekend "binnen de grenzen van het in artikel 2 bedoelde budget". Aan de gemachtigde werd gevraagd op welke wijze de leningen zullen worden verdeeld over de daarvoor in aanmerking komende horecabedrijven en leveranciers. De gemachtigde antwoordde:

> "Er zal een bepaalde mate van '*first come, first serve'* zijn: gelet op de dringendheid van de nood aan steun voor ondernemingen – waarvan sommigen al in staking van betaling zijn – zal er *de facto* een verband zijn tussen het moment dat de aanvraag werd ingediend en het moment dat de lening wordt toegekend (of geweigerd). Tegelijkertijd gaan we uit van een duidelijke en gerichte communicatie van bevoegde instanties om de bedrijven in kwestie te sensibiliseren voor de voorgestelde maatregel. Dat stelt ons in staat om op basis van heldere criteria (zie art. 4, 2, van de Overeenkomst) de huidige enveloppe van beschikbare middelen zo effectief mogelijk te verdelen over de bedrijven die een beroep zullen doen op de ter beschikking gestelde kredieten. De criteria,

‡LW-CBEUJAHEB-GHCCEVT‡

zoals de onderbouwing van bepaalde kasstroomnoden (i.e. aantal VTE-medewerkers, etc.), dienen om te komen tot een billijke verdeling van de beschikbare middelen.

Bovendien is het noodzakelijk om erop te wijzen dat de GIMB een micro-economische analyse van de aanvragen zal uitvoeren, zoals ook in een financiële instelling zou gebeuren, op basis van zijn expertise in de materie. Er is dus, in tegenstelling tot 'gewone' subsidies, geen automaticiteit in het toekennen van de leningen".

Eveneens om de *sub* 14 weergegeven reden zullen de beoogde verdelingscriteria duidelijker moeten blijken uit de tekst van het ontwerp en niet louter uit een vermelding daarvan in de overeenkomst, bedoeld in artikel 3 van het ontwerp.

17. Het is de vraag of voldoende duidelijk is wat voor de toepassing van de ontworpen regeling moet worden verstaan onder "leveranciers van de horecasector", waarvan melding wordt gemaakt in artikel 6, eerste lid, 1°, van het ontwerp. De gemachtigde lichtte dat begrip op de volgende wijze toe:

"We kijken naar bedrijven die voornamelijk basisproducten verwerken en/of diensten leveren aan een substantieel aantal Brusselse horecabedrijven (indicatief een 30-tal). In de praktijk betreft het dus producenten van basisproducten (voeding). [Het betreft] zowel leveranciers van goederen als van diensten. Verhuurders van commerciële horecapanden vallen niet onder deze regeling. Intra-groep transacties en levering aan franchiseondernemingen zullen niet in aanmerking komen gezien het in dat geval eerder een horecabedrijf gericht op de verwerking en verkoop van basisproducten betreft [en] om te kwalificeren als Horeca leverancier gaan we uit van de voorwaarden [inzake] levering van basisproducten en/of diensten aan een 30-tal verschillende Brusselse bedrijven".

In het licht van de door de gemachtigde gegeven toelichting lijkt het ter wille van de duidelijkheid en de rechtszekerheid passend om het ontwerp aan te vullen met een omschrijving van het begrip "leverancier van de horecasector".

18. De gemachtigde gaf in verband met het begrip "horecabedrijven", in artikel 6, eerste lid, 2°, van het ontwerp, de volgende toelichting: "We kwalificeren 'Horecabedrijven' als bedrijven waarbij de meerderheid van de inkomsten gegenereerd wordt door verkoop van (verwerkte/opgewerkte) basisproducten en/of drank". Dat er specifiek voor die sector maatregelen moeten worden genomen zoals die vervat in het ontwerp, verantwoordde de gemachtigde als volgt:

"De Horecasector was de sector die het eerste en het meest direct getroffen werd door de overheidsmaatregelen, i.e. gedwongen sluiting, en omwille van de noodzaak om bepaalde maatregelen nog een bepaalde tijd in stand te houden, i.e. toepassing van '*social distancing*', naar alle waarschijnlijkheid een trage en moeilijke relance gaat kennen. Verder wijzen we ook er op dat een substantiële proportie van de horecabanen ingevuld worden door mensen met een kwetsbaardere sociaaleconomische achtergrond.

Bovendien maakt de steunregeling voorzien in het ontwerpbesluit deel uit van een groter pakket aan steunmaatregelen die niet alleen de horecasector betreffen. Het instrument van deze steunregeling lijkt in dit geval het best tegemoet te komen aan de noden van de horecasector (grote daling van de vraag, vernietiging van ongebruikte voedingsmiddelen)".

‡LW-CBEUJAHEB-GHCCEVT‡

Ook met betrekking tot het begrip "horecabedrijven" zou het ter wille van de duidelijkheid en de rechtszekerheid aanbeveling verdienen om een definitie ervan in het ontwerp op te nemen.

19. In artikel 6, tweede lid, van het ontwerp, wordt bepaald dat de begunstigde de lening terugbetaalt binnen een termijn van vijf jaar. Er wordt evenwel niets bepaald met betrekking tot de wijze waarop de in aanmerking komende leveranciers en horecabedrijven hun aanvraag tot het verkrijgen van een lening moeten doen, op welke manier de toekenning ervan zal gebeuren of op welke manier de terugbetaling zal worden georganiseerd. De gemachtigde wees er in dat verband op dat het de GIMB is die zelf de procedure zal bepalen.

Wat dat betreft heeft de Raad van State, afdeling Wetgeving, er in het verleden al op gewezen dat delegaties van verordenende bevoegdheden aan een openbare instelling enkel toelaatbaar kunnen worden geacht in zover deze betrekking hebben op technische of louter bestuurlijke aangelegenheden die een beperkte en niet-beleidsmatige draagwijdte hebben en waarvan, om pragmatische redenen, kan worden aangenomen dat de instellingen die de betrokken reglementering dienen toe te passen of er toezicht zullen op uitoefenen, ook het best geplaatst zijn om deze met kennis van zaken uit te werken.

Het is zeer de vraag of de bevoegdheden die de stellers van het ontwerp aan de GIMB willen overlaten op het vlak van de vaststelling van de procedurele voorschriften voor de toepassing van artikel 6 van het ontwerp, in al hun onderdelen voldoen aan de voornoemde toelaatbaarheidsvoorwaarden. In de mate zulks niet het geval is, zal artikel 6 van het ontwerp met een aantal van die voorschriften moeten worden aangevuld in plaats van dat het vaststellen ervan geheel aan de GIMB wordt overgelaten. Het verlenen van verordenende bevoegdheid aan een openbare instelling is immers in beginsel niet in overeenstemming met de algemene publiekrechtelijke regels omdat erdoor wordt geraakt aan de eenheid van de verordenende macht en een rechtstreekse parlementaire controle ontbreekt. Bovendien ontbreken de waarborgen waarmee de klassieke regelgeving gepaard gaat, zoals die inzake de bekendmaking, de preventieve controle van de Raad van State, afdeling Wetgeving, en de duidelijke plaats in de hiërarchie der normen.[11]

Artikel 9

20. In artikel 9 van het ontwerp wordt bepaald dat het ontworpen besluit "in werking [treedt] op de dag dat het door de Regering wordt aangenomen".

In de aanhef van het ontwerp worden een aantal redenen vermeld waarom wordt geopteerd voor de in artikel 9 bedoelde bepaling van inwerkingtreding. Geen van die redenen is evenwel van aard om de bezwaren te kunnen billijken die met de voorgenomen wijze van inwerkingtreding gepaard gaan op het vlak van de vereiste rechtszekerheid en transparantie ten aanzien van de betrokken rechtzoekenden en bestemmelingen van de ontworpen regels. Evenmin

[11] Vaste adviespraktijk van de Raad van State, afdeling Wetgeving. Voor een aantal recentere voorbeelden van adviezen in die zin, zie de reeds in voetnoot 10 aangehaalde bijdrage van T. CORTHAUT, J. RIEMSLAGH, F. VANNESTE en J. VAN NIEUWENHOVE, in *Tijdschrift voor Wetgeving*, 2019, (82) 96-97, nr. 46.

‡LW-CBEUJAHEB-GHCCEVT‡

kan ervan worden uitgegaan dat het *Belgisch Staatsblad*, dat elektronisch wordt verspreid en verschillende edities per dag kan tellen, niet geschikt zou zijn om tijdig de opeenvolgende bijzonderemachtenbesluiten bekend te maken. Indien de stellers van het ontwerp van oordeel zijn dat de gebruikelijke termijn van inwerkingtreding van besluiten *in casu* niet kan worden gehanteerd,[12] kan steeds nog worden bepaald dat het besluit ten vroegste in werking treedt op de dag van de bekendmaking ervan in het *Belgisch Staatsblad*.

*

[12] Besluiten zijn verbindend de tiende dag na die waarop zij in het *Belgisch Staatsblad* zijn bekendgemaakt, tenzij zij een andere termijn bepalen (artikel 39, derde lid, van de bijzondere wet van 12 januari 1989 'met betrekking tot de Brusselse instellingen').

‡LW-CBEUJAHEB-GHCCEVT‡

1. Conformément à l'article 84, § 1er, alinéa 1er, 3°, des lois sur le Conseil d'État, coordonnées le 12 janvier 1973, la demande d'avis doit indiquer les motifs qui en justifient le caractère urgent.

En l'occurrence, l'urgence est motivée dans la demande d'avis

« par le risque d'effondrement du secteur Horeca immédiatement touché, indirectement et directement, par les diverses mesures de confinement ordonnées graduellement par l'autorité fédérale depuis le 10 mars 2020 et ayant pour effet la réduction tout aussi immédiate de ses activités;

Considérant le caractère vital du secteur Horeca à Bruxelles tant pour la consommation par la population que pour le maintien de l'emploi local, occupé en outre par de nombreux travailleurs peu qualifiés ou d'indépendants dont le niveau de revenus risque d'être fortement et durablement impacté, ainsi que par son apport au rayonnement touristique de la Région bruxelloise également centre d'affaires et siège de l'Union européenne et de nombreuses organisations internationales; que ce secteur a déjà été très fortement éprouvé par les suites des attentats du 22 mars 2016;

Considérant que les premiers états de cessation de paiement sont d'ores et déjà constatés dans le secteur;

Considérant que, d'une part, le soutien à apporter aux TPE (très petites entreprises) du secteur Horeca passe notamment par l'octroi de facilités de trésorerie à leurs fournisseurs de denrées et que, d'autre part, les entreprises ou groupements d'établissements employant 50 personnes en ETP et plus semblent tout particulièrement touchés;

Une période de consultation de 30 jours ouvrables pourrait malheureusement mettre en péril l'objectif du projet d'arrêté, car un nombre important de bénéficiaires directs et indirects visés par la mission déléguée ne survivrait pas à 25 jours ouvrables supplémentaires ».

L'article 84, § 1er, alinéa 2, des lois coordonnées sur le Conseil d'État prescrit que lorsque, par application de l'article 84, § 1er, alinéa 1er, 3°, de ces lois, l'urgence est invoquée pour un avis sur un projet d'arrêté réglementaire, la motivation de l'urgence figurant dans la demande est reproduite dans le préambule de l'arrêté. Tel n'a pas été le cas dans le préambule du projet à l'examen, de sorte que ce dernier devra encore être complété en ce sens.

*

2. Conformément à l'article 84, § 3, alinéa 1er, des lois sur le Conseil d'État, coordonnées le 12 janvier 1973, la section de législation a dû se limiter à l'examen de la compétence de l'auteur de l'acte, du fondement juridique ainsi que de l'accomplissement des formalités prescrites.

*

‡LW-CBEUJAHEB-GHCCEVT‡

PORTÉE ET FONDEMENT JURIDIQUE DU PROJET

3. Le projet d'arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale soumis pour avis a pour objet d'instaurer des facilités de crédit pour les entreprises du secteur de l'Horeca comptant cinquante travailleurs ou plus et pour les fournisseurs des entreprises de l'Horeca établies dans la Région de Bruxelles-Capitale (indépendamment de leur taille) qui ont accordé un délai de paiement à ces entreprises. Les crédits sont alloués par la Société Régionale d'Investissement de Bruxelles (SRIB) qui est elle-même indemnisée sur le budget de la région.

4. La réglementation en projet peut être réputée trouver un fondement juridique dans l'article 2, § 1er, de l'ordonnance du 19 mars 2020 'visant à octroyer des pouvoirs spéciaux au Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale dans le cadre de la crise sanitaire du Covid-19'.

La disposition précitée de l'ordonnance du 19 mars 2020 suffit pour procurer un fondement juridique à la réglementation en projet. Il n'y a pas lieu à cet égard de recourir en plus aux dispositions de loi et d'ordonnance auxquelles il est fait référence dans les troisième, quatrième et cinquième alinéas du préambule du projet [1].

5. Vu l'article 4 de l'ordonnance du 19 mars 2020, il y a lieu de « confirmer » (lire en néerlandais « bekrachtigd ») l'arrêté envisagé « dans un délai de six mois prenant cours à la fin de la période des pouvoirs spéciaux organisés par la présente ordonnance », à défaut de quoi l'arrêté est « réputé[…] n'avoir jamais produit [ses] effets ».

COMPÉTENCE

6. L'article 6, alinéa 1er, du projet prévoit deux catégories de prêts qui peuvent être octroyés par la Société régionale d'investissement de Bruxelles (SRIB) ou par l'une de ses filiales, d'une part, aux entreprises HORECA qui emploient sur le territoire de la Région de Bruxelles-Capitale au moins 50 personnes en équivalents temps plein et, d'autre part, aux fournisseurs du secteur HORECA en vue de « leur permettre d'offrir un délai de paiement aux établissements du secteur HORECA » (article 6, alinéa 1er, 1°, du projet). Telle que la disposition en projet est rédigée, il n'est pas exclu que les fournisseurs qui ne sont pas établis sur le territoire de la Région de Bruxelles-Capitale soient également retenus pour le prêt concerné. Il a été demandé au délégué si la réglementation ainsi élaborée peut s'inscrire dans le cadre des règles répartitrices de compétences, compte tenu du fait que pour les prêts concernés, le projet peut s'étendre aux fournisseurs qui sont établis hors du territoire de la Région de Bruxelles-Capitale. Le délégué a répondu à cette question en ces termes :

> « Uit rechtspraak van het Arbitragehof / Grondwettelijk Hof blijkt dat gewestelijke regelgeving een relevant aanknopingspunt moet bevatten om een bepaalde aangelegenheid in de territoriale bevoegdheidssfeer van het gewest te brengen.

[1] Voir à cet égard également l'observation formulée au point 11.

‡LW-CBEUJAHEB-GHCCEVT‡

Het is in het kader van steunmaatregelen inderdaad de gewoonte om de vestiging te gebruiken als aanknopingspunt. Het is echter niet altijd de maatschappelijke zetel, maar vaak ook (meestal zelfs) de exploitatiezetels / vestigingseenheden die gebruikt worden. Ook in andere steunmaatregelen kan het dus voorvallen dat eenzelfde onderneming binnen de bevoegdheidssfeer van meerdere gewesten valt, bijvoorbeeld omdat ze vestigingen heeft in meerdere gewesten.

De doelstelling van het ontwerpbesluit is om de economische schade ten gevolge van de gezondheidscrisis bij de horecasector van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te beperken. De horecasector is namelijk van vitaal belang voor het Gewest, zowel voor de consumptie als voor de lokale werkgelegenheid. Het spreekt voor zich dat de horeca ondernemingen die gevestigd zijn in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest niet enkel bevoorraad worden door leveranciers die eveneens in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn gevestigd.

Het aanknopingspunt in de huidige regeling is dus dat de leveranciers klanten hebben in het BHG en er wordt bovendien vereist dat ze aantonen dat de lening ten goede komt van cashflowfaciliteiten voor de Brusselse klanten (art. 6, eerste lid, 1°, van het ontwerpbesluit).

Een bestaand voorbeeld kan gevonden worden in het besluit van de Vlaamse Regering van 19 juli 2013 tot toekenning van strategische transformatiesteun aan ondernemingen in het Vlaamse Gewest, meer bepaald in artikel 4/1, tweede lid:

> 'Om voor steun in aanmerking te komen moet de onderneming over een exploitatiezetel in het Vlaamse Gewest beschikken of zich ertoe verbinden in het Vlaamse Gewest een exploitatiezetel te vestigen. De minister kan een uitzondering toestaan.'

De Raad van State heeft over deze toevoeging geen opmerking geformuleerd (www.raadvst-consetat.be/dbx/adviezen/58662.pdf). »

Le facteur de rattachement mentionné par le délégué et qui devrait justifier que la réglementation en projet, pour ce qui concerne l'octroi de prêts aux fournisseurs qui ne sont pas établis sur le territoire de la Région de Bruxelles-Capitale, s'inscrit bel et bien dans la sphère de compétence territoriale de cette région, consiste à indiquer que les fournisseurs concernés comptent parmi leurs clients des entreprises du secteur de l'Horeca qui sont établies sur le territoire de la Région de Bruxelles-Capitale, auxquelles ils ont accordé des facilités de trésorerie afin d'aider à atténuer les effets économiques de la crise sanitaire du Covid-19.

Reste à savoir si le facteur de rattachement ainsi défini suffit pour pouvoir justifier que les mesures élaborées par le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale pourront avoir aussi des effets pour les entreprises établies sur le territoire d'une autre région, d'autant que ces entreprises n'auront plutôt qu'un lien indirect avec les aides économiques octroyées en Région de Bruxelles-Capitale, étant donné qu'elles ont accordé des facilités de trésorerie à des établissements du secteur de l'Horeca et qu'elles pourront bien entendu disposer librement des montants prêtés par la SRIB ou sa filiale sans qu'il doive même exister le moindre lien avec l'économie de la Région de Bruxelles-Capitale [2]. En outre, il s'agit d'entreprises qui peuvent éventuellement être retenues pour des mesures d'aide similaires de la part de la Région où elles

[2] L'exemple de l'arrêté du Gouvernement flamand du 19 juillet 2013, cité par le délégué, ne paraît pas utile en l'espèce, étant donné que cet arrêté se fondait lui aussi sur l'existence ou à tout le moins la perspective d'un siège d'exploitation dans la région qui octroyait l'aide.

‡LW-CBEUJAHEB-GHCCEVT‡

sont établies, de sorte que la question se pose de surcroît de savoir si, dans ce cas, il ne serait pas préférable d'opter pour des accords et une collaboration plus étroite avec les autres régions dans ce domaine.

À moins de pouvoir établir l'existence d'un facteur de rattachement plus pertinent, la réglementation relative à l'octroi d'un prêt à des fournisseurs, visée à l'article 6, alinéa 1er, 1°, paraît se heurter aux règles répartitrices de compétences territoriales. Les auteurs du projet pourraient dès lors envisager - au lieu de concevoir une partie du régime d'aide en projet indirectement, par l'intermédiaire des fournisseurs des entreprises de l'Horeca, - d'opter en faveur d'une aide directe plus élaborée au secteur de l'Horeca au sens de l'article 6, alinéa 1er, 2°, du projet.

FORMALITÉS

7. Le projet vise à instaurer deux catégories d'aides.

7.1. Le premier régime d'aides consiste en l'octroi d'une indemnité de 300.000 euros pour le service public dont est chargée la SRIB, à savoir la gestion du programme de crédit pour le secteur de l'Horeca. Pour éviter la notification à la Commission européenne, il n'est à cet égard pas recouru à la nouvelle réglementation de la Commission européenne en matière d'aides dans le cadre de la pandémie du Covid-19 [3], mais à la règle *de minimis* déjà prévue pour les services d'intérêt économique général dans le règlement (UE) n° 360/2012 (article 1er, alinéa 4, du projet) [4].

À cet égard, le délégué a fourni les précisions suivantes :

> « Er wordt voor de werkingssubsidie van 300.000 euro aan de GIMB geen beroep gedaan op de tijdelijke kaderregeling. Aangezien het bedrag kleiner is dan het plafond van 500.000 euro bepaald in verordening nr. 360/2012, is het gemakkelijker en sneller om van die mogelijkheid gebruik te maken. De tijdelijke kaderregeling vereist namelijk een voorafgaande notificatie en een bekendmaking van elke individuele steun, hetgeen de toepassing ervan complexer maakt ».

On peut se rallier à ce point de vue. Il est toutefois requis que la valeur seuil de 500.000 euros soit respectée sur une période de trois exercices fiscaux. Par conséquent, il est demandé au délégué de confirmer qu'au cours des années précédentes, la SRIB n'a pas été chargée d'autres missions pouvant également faire l'objet d'une indemnité. Le délégué a répondu à cette question en ces termes :

---

[3] Communication de la Communauté européenne du 19 mars 2020, Encadrement temporaire des mesures d'aide d'État visant à soutenir l'économie dans le contexte actuel de la flambée de COVID-19, C(2020) 1863 final (*J.O.* 2020 C91I/I), telle que modifiée par la communication (C(2020) 2215) du 3 avril 2020 (*J.O.* 2020 C112/I/1). Pour la version consolidée (non officielle) en langue anglaise, voir https://ec.europa.eu/competition/state_aid/what_is_new/TF_consolidated_version_as_amended_3_april_2020.pdf.

[4] Règlement (UE) n° 360/2012 de la Commission du 25 avril 2012 'relatif à l'application des articles 107 et 108 du traité sur le fonctionnement de l'Union européenne aux aides de minimis accordées à des entreprises fournissant des services d'intérêt économique général', dont l'applicabilité a été prolongée jusqu'au 31 décembre 2020 par le règlement (UE) 2018/1923 de la Commission du 7 décembre 2018 'modifiant le règlement (UE) n° 360/2012 en ce qui concerne sa durée d'application'.

‡LW-CBEUJAHEB-GHCCEVT‡

« In het kader van de verordening 360/2012 is de gedelegeerde opdracht de dienst van algemeen economisch belang en het bedrag van 300.000 euro de compensatie ervan.

De GIMB heeft inderdaad in de afgelopen drie belastingjaren geen steun ontvangen het kader van de verordening 360/2012. Andere subsidies aan de GIMB, voor andere opdrachten, werden verleend op grond van het besluit van de Commissie van 20 december 2011 betreffende de toepassing van artikel 106, lid 2, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op staatssteun in de vorm van compensatie voor de openbare dienst, verleend aan bepaalde met het beheer van diensten van algemeen economisch belang belaste ondernemingen (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/ALL/?uri=CELEX%3A32012D0021).

Met die andere subsidies in het kader van het besluit van de Commissie van 20 december 2011 hoeft hier geen rekening […] gehouden te worden (artikel 2, paragrafen 6 tot 8, van de verordening 360/2012) ».

Contrairement à ce que soutient le délégué, ces autres subsides ne peuvent pas être purement et simplement ignorés dans le cadre de l'article 2, paragraphes 6 à 8, du règlement 360/2012. Les dispositions concernées s'énoncent comme suit :

« 6. Les aides de minimis octroyées au titre du présent règlement ne peuvent pas être cumulées avec des aides d'État octroyées pour les mêmes dépenses admissibles si ce cumul conduit à une intensité d'aide dépassant le niveau précisé dans les circonstances spécifiques de chaque cas par un règlement d'exemption par catégorie ou une décision adoptés par la Commission.

7. Les aides de minimis octroyées au titre du présent règlement sont cumulables avec celles octroyées au titre d'autres règlements de minimis à concurrence du plafond fixé au paragraphe 2.

8. Une aide de minimis octroyée au titre du présent règlement n'est pas cumulable avec une compensation liée au même service d'intérêt économique général, que celle-ci constitue ou non une aide d'État ».

La décision 2012/21/UE [5] ne fait pas partie des « autres règlements de minimis », de sorte qu'il ne paraît pas possible d'invoquer l'article 2, paragraphe 7, du règlement 360/2012.

En ce qui concerne l'article 2, paragraphes 6 et 8, du règlement 360/2012, il faudra veiller à ce que les frais réels distincts soient indemnisés et qu'il n'y ait pas de double comptage, ce qui requiert la tenue d'une comptabilité stricte. En effet, le projet à l'examen ne prévoit qu'une indemnité forfaitaire de la SRIB. Rien n'oblige par exemple la SRIB à recruter du personnel supplémentaire à des fins de prestation de service si la charge de travail supplémentaire peut être gérée avec l'effectif existant. Si, toutefois, cet effectif est déjà payé par la voie d'un subside octroyé en vertu de la décision 2012/21/UE, un problème risque de se poser lors de l'application de l'article 2, paragraphes 6 et 8, du règlement 360/2012.

Il incombe dès lors aux auteurs du projet de prévoir une séparation comptable effective. À défaut, le projet devra, soit s'inscrire dans le cadre du régime d'exemption de la décision 2012/21/UE - ce qui devra s'accompagner d'une justification beaucoup plus transparente

[5] Décision 2012/21/UE de la Commission du 20 décembre 2011 'relative à l'application de l'article 106, paragraphe 2, du traité sur le fonctionnement de l'Union européenne aux aides d'État sous forme de compensations de service public octroyées à certaines entreprises chargées de la gestion de services d'intérêt économique général'.

‡LW-CBEUJAHEB-GHCCEVT‡

des frais éligibles – soit encore être notifié à la Commission européenne.

7.2. Le deuxième régime d'aides porte sur l'octroi de facilités de crédit au secteur de l'Horeca. Pour cette mesure d'aide, l'article 7, alinéa 1er, du projet invoque le règlement général *de minimis* [6].

Le délégué a justifié ce choix comme suit :

« Er wordt voor de steun van de GIMB aan de ondernemingen geen beroep gedaan op de tijdelijke kaderregeling. Artikel 7 van het ontwerpbesluit bepaalt dat die steun valt onder de verordening (EU) nr. 1407/2013 van de Commissie van 18 december 2013 betreffende de toepassing van de artikelen 107 en 108 van het verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op de-minimissteun.

Aangezien het bruto-subsidie-equivalent kleiner is dan het plafond van 200.000 euro bepaald in verordening nr. 1407/2013, is het gemakkelijker en sneller om van die mogelijkheid gebruik te maken. De tijdelijke kaderregeling vereist namelijk een voorafgaande notificatie en een bekendmaking van elke individuele steun, hetgeen de toepassing ervan complexer maakt ».

Ici encore, il est nécessaire de veiller à ce que les conditions d'octroi des aides *de minimis* sous la forme d'un prêt [7] soient effectivement remplies. À cet égard, le délégué a fourni les explications complémentaires suivantes :

« Overeenkomstig artikel 7, tweede lid, van het ontwerpbesluit moet de begunstigde alle de minimissteun aangeven die ze ontvangen heeft, zoals de eerste paragraaf van artikel 6 van de verordening toestaat. Indien het toekennen van de lening tot gevolg zou hebben dat het plafond wordt overschreden, kan ze niet toegekend worden.

Aangezien het een verordening betreft met rechtstreekse werking, lijkt het niet nodig om alle bepalingen ervan te hernemen in het ontwerpbesluit. Er wordt duidelijk bepaald dat de leningen worden toegekend onder de voorwaarden bedoeld in de verordening. Enkel daar waar de verordening een keuze laat aan de lidstaten (zoals de keuze tussen de voorafgaande verklaring van de begunstigde en het centraal register in artikel 6 – in België bestaat geen centraal register), bevat het ontwerpbesluit uitdrukkelijke bepalingen ».

On peut se rallier à ce point de vue.

EXAMEN DU TEXTE

PRÉAMBULE

8. Le préambule du projet est logiquement précédé de la mention du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale : le fait qu'il soit également fait mention du numéro d'entreprise de la SRIB relève probablement d'une erreur matérielle. Il conviendra dès lors d'omettre la mention en question.

[6] Règlement (UE) n° 1407/2013 de la Commission du 18 décembre 2013 'relatif à l'application des articles 107 et 108 du traité sur le fonctionnement de l'Union européenne aux aides de minimis'.

[7] Voir plus particulièrement l'article 4, paragraphe 3, du règlement (UE) n° 1407/2013.

‡LW-CBEUJAHEB-GHCCEVT‡

9. Le premier alinéa du préambule du projet fait référence à « l'article 106, § 2, du Traité sur le fonctionnement de l'Union européenne ». Le Conseil d'État n'aperçoit pas bien comment cette disposition pourrait servir de fondement juridique au dispositif en projet, ni pour quelle raison il serait nécessaire d'y faire référence. Mieux vaut dès lors supprimer le premier alinéa du préambule.

10. On adaptera la formulation du deuxième alinéa du préambule - qui doit devenir le premier alinéa - comme suit :

« Vu l'ordonnance du 19 mars 2020 visant à octroyer des pouvoirs spéciaux au Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale dans le cadre de la crise sanitaire du Covid-19, l'article 2, §1er; ».

11. Il a déjà été souligné au point 4 du présent avis que les dispositions d'ordonnance et de loi auxquelles font référence les troisième, quatrième et cinquième alinéas du préambule du projet, tel qu'il a été soumis pour avis, ne procurent pas de fondement juridique au dispositif en projet. Par conséquent, on omettra les alinéas concernés du préambule.

Si, comme l'a déclaré le délégué, l'intention est de rappeler que certaines des dispositions concernées sont applicables aux mesures en projet, ou de rendre certaines de celles-ci applicables aux mesures en projet, il conviendra de le mentionner dans le texte de l'arrêté en projet. Il ne suffit pas à cet effet de reproduire un certain nombre de références dans le préambule du projet. Au contraire, il est requis que les dispositions concernées soient insérées dans le texte du projet et soient rendues explicitement applicables. S'il s'agit de dispositions qui seraient également applicables en cas de silence du projet, les auteurs de ce dernier peuvent, dans un souci de clarté, y faire référence en utilisant la formulation « Conformément à l'article ... » [8].

12. Dans la mesure où il a été renoncé à recueillir certains avis obligatoires et où est invoquée à cet effet la règle énoncée à l'article 2, § 4, de l'ordonnance du 19 mars 2020, il est préférable d'en faire mention dans le préambule du projet. Il suffit à cet égard d'inclure un ou plusieurs considérants en ce sens [9].

Pour justifier l'absence de test d'égalité des chances, le projet peut, vu l'urgence, également invoquer l'article 2, § 3, 5° de l'ordonnance du 4 octobre 2018 'tendant à l'introduction du test d'égalité des chances', lequel exempte du test les projets pour lesquels l'avis du Conseil d'État est demandé en application de l'article 84, § 1er, alinéa1er, 3°, des lois coordonnées sur le Conseil d'État. Il est dès lors également recommandé d'en faire mention dans le préambule du projet.

[8] À ce propos, les auteurs du projet devront prêter suffisamment attention à la différence existant entre les régimes d'aide concernés. Ainsi, il semble que les dispositions de l'ordonnance organique du 23 février 2006 'portant les dispositions applicables au budget, à la comptabilité et au contrôle' puissent s'appliquer utilement en ce qui concerne les aides à la SRIB, mais non - faute de subsides - aux aides au secteur de l'Horeca.

[9] Ainsi, il est indiqué dans la lettre contenant la demande d'avis que l'avis de l'inspection des Finances n'a pas été recueilli et que l'article 2, § 4, de l'ordonnance du 19 mars 2020 a été invoqué à cet effet.

‡LW-CBEUJAHEB-GHCCEVT‡

13. Pour le motif indiqué au point 1, il conviendra de compléter le préambule du projet par les motifs de l'urgence de la demande d'avis, reproduits dans la demande d'avis.

Article 3

14. L'article 3 du projet s'énonce comme suit :

> « Le Gouvernement et la SRlB concluent une convention qui détermine les modalités complémentaires d'exécution du présent arrêté. La convention règle entre autres les modalités de paiement et l'utilisation des montants octroyés en vertu des articles 1er et 2 ».

L'article 5, alinéa 2, du projet dispose que la convention concernée fixe par ailleurs « les modalités de remboursement ».

Le délégué a transmis un exemplaire de la convention concernée au Conseil d'État, section de législation. Il en ressort qu'elle ne se limite pas à la conclusion de certains accords internes conclus entre le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale et la SRIB, mais qu'elle concerne par exemple également des critères de sélection supplémentaires et d'autres éléments importants relatifs à la mise en œuvre du dispositif en projet.

Il ressort de la légisprudence constante du Conseil d'État [10] que réglementer par la voie du procédé contractuel pose problème si un pouvoir réglementaire est exercé à l'égard de tiers au moyen de pareilles conventions. Par conséquent, les éléments concernés devront être réglés dans le projet lui-même.

Article 5

15. L'article 5, alinéa 1er, du projet, concerne le remboursement des fonds par la SIRB à la Région de Bruxelles-Capitale. Il a été demandé au délégué s'il ne faut pas prévoir des dispositions en ce qui concerne les délais de remboursement. Le délégué a répondu à cette question en ces termes :

> « Deze bepaling legt de nadere regels – en meer bepaald [het] moment – van deze terugbetaling niet vast, maar verwijst in zijn tweede lid naar de overeenkomst. De ontwerpovereenkomst zou in dit opzicht aangevuld kunnen worden, aangezien ze zich op dit moment beperkt tot 4 jaarlijkse termijnen voor de terugbetaling (art. 6) en het einde van de overeenkomst (art. 8) lijkt inderdaad wat kort (31 december 2026).
>
> De kalender van de gedelegeerde opdracht zou als volgt kunnen zijn:
>
> - Uiterste toekenningsdatum voor de lening: 30 april 2021.
> - Terugbetaling aan het Gewest van de gerecupereerde bedragen in schrijven,

[10] Voir par exemple l'avis C.E. 62.477/1 du 19 février 2018 sur un avant-projet de décret de la Communauté flamande 'betreffende de overname van de sectoren psychiatrische verzorgingstehuizen, initiatieven van beschut wonen, revalidatieovereenkomsten, revalidatieziekenhuizen en multidisciplinaire begeleidingsequipes voor palliatieve verzorging', point 22.2. Pour d'autres exemples, voir T. CORTHAUT, J. RIEMSLAGH, F. VANNESTE et J. VAN NIEUWENHOVE, 'Behoorlijke wetgeving in de adviespraktijk van de afdeling Wetgeving van de Raad van State (2017 en 2018)', *Tijdschrift voor Wetgeving*, 2019, (82) 97, n° 47.

‡LW-CBEUJAHEB-GHCCEVT‡

op de manier beschreven in de overeenkomst.

- Einde van de opdracht (en dus van overeenkomst, art. 8): bij het afsluiten van de laatste terugbetaling of op een datum die zal worden bepaald in een besluit van de Regering.

- Geen hergebruik van de kredieten door middel van opeenvolgende leningen ».

Les éléments du calendrier des délais envisagé, visés par le délégué, devraient, pour le motif indiqué au point 14, être insérés, en substance, dans le texte du projet, au lieu d'être mentionnés dans la seule convention visée à l'article 3 du projet.

Article 6

16. Selon la phrase introductive de l'article 6, alinéa 1er, du projet, les prêts concernés sont octroyés « dans les limites de l'enveloppe budgétaire visée à l'article 2 ». Il a été demandé au délégué de quelle manière les prêts seront répartis entre les entreprises HORECA et les fournisseurs entrant en ligne de compte à cet effet. Le délégué a répondu ce qui suit :

« Er zal een bepaalde mate van '*first come, first serve'* zijn: gelet op de dringendheid van de nood aan steun voor ondernemingen – waarvan sommigen al in staking van betaling zijn – zal er *de facto* een verband zijn tussen het moment dat de aanvraag werd ingediend en het moment dat de lening wordt toegekend (of geweigerd). Tegelijkertijd gaan we uit van een duidelijke en gerichte communicatie van bevoegde instanties om de bedrijven in kwestie te sensibiliseren voor de voorgestelde maatregel. Dat stelt ons in staat om op basis van heldere criteria (zie art. 4, 2, van de Overeenkomst) de huidige enveloppe van beschikbare middelen zo effectief mogelijk te verdelen over de bedrijven die een beroep zullen doen op de ter beschikking gestelde kredieten. De criteria, zoals de onderbouwing van bepaalde kasstroomnoden (i.e. aantal VTE-medewerkers, etc.), dienen om te komen tot een billijke verdeling van de beschikbare middelen.

Bovendien is het noodzakelijk om erop te wijzen dat de GIMB een micro-economische analyse van de aanvragen zal uitvoeren, zoals ook in een financiële instelling zou gebeuren, op basis van zijn expertise in de materie. Er is dus, in tegenstelling tot 'gewone' subsidies, geen automaticiteit in het toekennen van de leningen ».

Pour le motif reproduit au point 14 également, les critères de répartition envisagés devront ressortir plus clairement du texte du projet et pas seulement de leur mention dans la convention visée à l'article 3 du projet.

17. On peut se demander si les termes « fournisseurs du secteur HORECA », visés à l'article 6, alinéa 1er, 1°, du projet, sont suffisamment clairs pour l'application du dispositif en projet. Le délégué a précisé cette notion en ces termes :

« We kijken naar bedrijven die voornamelijk basisproducten verwerken en/of diensten leveren aan een substantieel aantal Brusselse horecabedrijven (indicatief een 30-tal). In de praktijk betreft het dus producenten van basisproducten (voeding). [Het betreft] zowel leveranciers van goederen als van diensten. Verhuurders van commerciële horecapanden vallen niet onder deze regeling. Intra-groep transacties en levering aan

‡LW-CBEUJAHEB-GHCCEVT‡

> franchiseondernemingen zullen niet in aanmerking komen gezien het in dat geval eerder een horecabedrijf gericht op de verwerking en verkoop van basisproducten betreft [en] om te kwalificeren als Horeca leverancier gaan we uit van de voorwaarden [inzake] levering van basisproducten en/of diensten aan een 30-tal verschillende Brusselse bedrijven ».

À la lumière des explications fournies par le délégué, il paraît judicieux, dans un souci de clarté et de sécurité juridique, de compléter le projet par une définition de la notion de « fournisseur du secteur HORECA ».

18. En ce qui concerne la notion d'« entreprises HORECA » figurant à l'article 6, alinéa 1er, 2°, du projet, le délégué a donné l'explication suivante : « We kwalificeren 'Horecabedrijven' als bedrijven waarbij de meerderheid van de inkomsten gegenereerd wordt door verkoop van (verwerkte/opgewerkte) basisproducten en/of drank ». Le délégué a justifié en ces termes le fait que des mesures telles que celles contenues dans le projet doivent être prises spécifiquement pour ce secteur:

> « De Horecasector was de sector die het eerste en het meest direct getroffen werd door de overheidsmaatregelen, i.e. gedwongen sluiting, en omwille van de noodzaak om bepaalde maatregelen nog een bepaalde tijd in stand te houden, i.e. toepassing van '*social distancing*', naar alle waarschijnlijkheid een trage en moeilijke relance gaat kennen. Verder wijzen we ook er op dat een substantiële proportie van de horecabanen ingevuld worden door mensen met een kwetsbaardere sociaaleconomische achtergrond.
>
> Bovendien maakt de steunregeling voorzien in het ontwerpbesluit deel uit van een groter pakket aan steunmaatregelen die niet alleen de horecasector betreffen. Het instrument van deze steunregeling lijkt in dit geval het best tegemoet te komen aan de noden van de horecasector (grote daling van de vraag, vernietiging van ongebruikte voedingsmiddelen) ».

En ce qui concerne la notion d'« entreprises HORECA » également, il serait recommandé, dans un souci de clarté et de sécurité juridique, d'en insérer une définition dans le projet.

19. L'article 6, alinéa 2, du projet dispose que le bénéficiaire rembourse le prêt dans un délai de cinq ans. Rien n'est toutefois prévu en ce qui concerne la manière dont les fournisseurs et les entreprises HORECA entrant en ligne de compte doivent faire leur demande d'obtention d'un prêt, la manière dont celui-ci sera octroyé ou la manière dont le remboursement sera organisé. À ce sujet, le délégué a précisé que c'est la SRIB qui déterminera elle-même la procédure.

Sur ce point, le Conseil d'État, section de législation, a déjà souligné par le passé que des délégations de pouvoir réglementaire à un organisme public ne peuvent être considérées comme admissibles que dans la mesure où elles portent sur des matières techniques ou purement administratives ayant une portée limitée et non politique et dont, pour des raisons pragmatiques, il peut être admis que les organismes qui doivent appliquer la réglementation concernée ou la contrôler sont également les mieux placés pour l'élaborer en connaissance de cause.

La question est de savoir si les compétences que les auteurs du projet entendent laisser à la SRIB en ce qui concerne la fixation des prescriptions procédurales pour l'application

‡LW-CBEUJAHEB-GHCCEVT‡

de l'article 6 du projet, répondent dans toutes leurs composantes aux conditions d'admissibilité précitées. Dans la mesure où tel n'est pas le cas, l'article 6 du projet devra être complété par plusieurs de ces prescriptions, au lieu d'en laisser la fixation à la seule SRIB. En effet, l'attribution d'un pouvoir réglementaire à un organisme public n'est en principe pas conforme aux règles générales de droit public, en ce qu'il est ainsi porté atteinte au principe de l'unité du pouvoir réglementaire et qu'un contrôle parlementaire direct fait défaut. En outre, les garanties dont est assortie la réglementation classique, telles que celles en matière de publication, de contrôle préventif exercé par le Conseil d'État, section de législation, et de rang précis dans la hiérarchie des normes, sont absentes [11].

Article 9

20. L'article 9 du projet énonce que l'arrêté en projet « entre en vigueur au (lire : le) jour de son adoption par le Gouvernement ».

Le préambule du projet mentionne un certain nombre de motifs pour lesquels il a été opté pour la disposition d'entrée en vigueur visée à l'article 9. Aucun de ces motifs n'est toutefois de nature à pouvoir justifier les objections liées au mode d'entrée en vigueur envisagé en ce qui concerne la sécurité juridique et la transparence requises à l'égard des justiciables concernés et des destinataires des règles en projet. On ne peut pas non plus considérer que le *Moniteur belge,* qui est diffusé par voie électronique et qui peut compter plusieurs éditions par jour, ne serait pas approprié pour publier les arrêtés de pouvoirs spéciaux successifs dans les délais. Si les auteurs du projet estiment que le délai usuel d'entrée en vigueur des arrêtés ne peut pas être appliqué [12] en l'occurrence, il peut toujours être prévu que l'arrêté entre en vigueur au plus tôt le jour de sa publication au *Moniteur belge.*

DE GRIFFIER - LE GREFFIER DE VOORZITTER - LE PRÉSIDENT

Wim GEURTS Marnix VAN DAMME

[11] Jurisprudence constante de la section de législation du Conseil d'État. Pour plusieurs exemples d'avis plus récents en ce sens, voir la contribution déjà citée dans la note 10 de T. CORTHAUT, J. RIEMSLAGH, F. VANNESTE et J. VAN NIEUWENHOVE, dans *Tijdschrift voor Wetgeving*, 2019, (82) 96-97, n° 46.

[12] Les arrêtés sont obligatoires à partir du dixième jour après celui de leur publication au *Moniteur belge*, à moins qu'ils ne fixent un autre délai (article 39, alinéa 3, de la loi spéciale du 12 janvier 1989 'relative aux institutions bruxelloises').

‡LW-CBEUJAHEB-GHCCEVT‡